

Antti Kasvio, Tampereen yliopisto

TYÖELÄMÄN MUUTOS UUDEN TYÖPAIKKAKILPAILUN MAAILMASSA

*Terveystieteiden ATK-päivät
Tampere 10.5. 2004*

Jäsennys

- Työpaikkakilpailun uusi vaihe
- Keskustelun lähtökohdat
 - teollisen tuotannon kansainvälistyminen
- Digitaalinen kumous ja työelämän muutos 1990-luvulla
 - mitä tapahtui todella?
- Suomen asema muutoksessa
- Murroksen jälkeen
- Millaista haastetta uusi kilpailu merkitsee?
- Uuden kilpailun merkitys Suomelle ja Euroopalle
- Yhteenvedo

Työpaikkakilpailun uusi vaihe

- Viimeaikainen [keskustelu](#) Kiina-ilmiöstä
 - yritykset siirtävät toimintojaan teollisuusmaista Kiinaan, Intiaan ja muille uusille alueille
 - yhä korkeamman osaamistason alueet uhattuina
 - tutkimus ja kehitys, ns. ITES-alat
 - julkinen sektori mukana kehityksessä
 - esim. terveydenhuollon tietopalvelut
 - mikä on muutosten [mittakaava](#)?
- Työpaikaton kasvu teollisuusmaissa
 - USA:n viimeaikainen [suhdannekehitys](#)
 - noussut suuren luokan poliittiseksi kysymykseksi mm. USA:n presidentinvaaleissa
- Mistä siis on kyse?
 - olemmeko edenneet globalisaation uuteen vaiheeseen?
 - miten uusi kilpailu vaikuttaa työelämän kehitykseen meillä ja muualla teollisuusmaissa?

Lähtökohdat

- Globalisaatiosta ja teollisuusmaiden työllisyyskehityksestä keskusteltu jo pitkään
 - n. 20 v sitten analyysit deindustrialisaatiosta ja [uuden kansainvälisen työnjaon](#) kehittymisestä
 - [tuotantotoiminnan](#) kansainvälistyminen, globaali fordismi ja 'maailmanlaajuisen liukuhinnan' muodostuminen
 - teva- ja kulutuselektroniikkateollisuus edelläkävijöinä
- Perusongelmat
 - rakennemuutosten hallinta teollisuusmaissa
 - työntekijöiden olot uusissa teollisuuskeskuksissa
 - kauppasopimusten rinnalle 'sosiaalisia klausuuleja'?
- Toteutuivatko uhkakuvat?
 - uusien alojen kasvu teollisuusmaissa kompensoi perinteisten alojen menetyksiä
 - automaation edetessä jotkin toiminnot palasivat takaisin teollisuusmaihin

Kohti syvempää analyysia

- Työpaikkakilpailu keskeiseksi poliittiseksi kysymykseksi jo 10 v sitten
 - esim. Ross Perot'n vaalikampanjat USA:ssa, Nafta-sopimuksen vastustus
- Olivatko uhkakuvat taloustieteen valossa perusteltuja?
 - maailmanlaajuinen työvoiman tarjonta lisääntymässä voimakkaasti
 - suuret tuottavuuserot teollisuusmaiden sekä kehitys- ja siirtymätalousmaiden välillä
 - yritysten sijaintipäätökset eivät perustu yksinomaan kustannuksiin
 - teollisuusmaiden työllisyysongelmat johtuneet ensisijaisesti sisäsyntyisistä tekijöistä
- 'The great sucking sound' osin myytti

Robert Reichin analyysi

- 1990-luvun alussa kirja [‘The Work of Nations’](#)
 - aiemmin kansakuntien menestystä mitattiin johtavien yritysten menestyksellä
 - yritykset muuttumassa aidosti maailmanlaajuisiksi toimijoiksi
 - kansakuntien kilpailukyvyn perusta muodostuu työstä ja osaamisesta
- Työelämän uusi kolmijako
 - rutiiniluontoiset tuotannolliset palvelut
 - rutiiniluontoiset palvelutyöt
 - ‘symbolianalyttikot’: ongelmien identifioijat, ongelmien ratkaisijat ja synteetikot
- Yhdet voittajia, toiset häviäjiä
 - ‘tarjontapuolen keynesiläisyys’ keinona eriarvoisuuden lievittämiseksi
 - ei välttämättä onnistunut kovin hyvin käytännössä

Tietoyhteiskunnan esiinmarssi

- Työttömyyden kasvu teollisuusmaissa 10 v sitten
 - suuryritysten toimintojen virtaviivaistaminen ja kustannusten karsinta
 - läntisen Euroopan työttömyysongelmien syveneminen, niiden rakenteellinen tausta
 - täystyöllisyyden sijasta kohti [työn lopun](#) aikaa?
- Digitaalisen kumouksen näköala
 - kasvun, työllisyyden ja teknisen kehityksen yhteydet laajan keskustelun kohteena OECD:ssa
 - viesti digitaalisesta kumouksesta uuden teknologisen paradigman ytimenä & mahdollisen uuden nousukauden käynnistäjänä
- Suuri yhteiskunnallinen projekti
 - uusien tietoyhteiskuntaohjelmien käynnistäminen kaikkialla teollisuusmaissa
 - keskeiseksi osaksi EU:n strategioita

Visioista todellisuudeksi

- Talouskasvun myötä voimakas [työllisyyden lisäys](#) USA:ssa 90-luvulla
 - ei johtanut aiempaan tapaan suhdanteiden ylikuumenemiseen ja kustannusten nousuun
- Tuottavuus[paradoksi](#) ja sen laukeaminen
 - tuottavuuskasvun [selkeä nopeutuminen](#) pitkään jatkuneen laskutrendin jälkeen 1990-luvun lopulla
 - keskustelu muutoksen todellisista syistä jatkuu edelleen
- Kehityksen eriaikaisuus
 - EU ja Japani eivät päässeet USA:n tahtiin, työllisyys- ja tuottavuuskasvu [oleellisesti hitaampia](#)
 - monenlaiset tekijät erojen taustalla
 - teknologinen kehitys
 - rakenteelliset jäykkyydet
- [Lissabonin ohjelman](#) tavoitteeksi USA:n tavoittaminen
 - tietoyhteiskunta
 - kurinalainen talouspolitiikka
 - rakenteelliset uudistukset

Millainen työelämämuutos?

- Elinkeino- ja ammattirakenteen muutos
 - [informaatioammattien](#) nousu, työn 'tietoistuminen'
- Tietotekniikan tulo työpaikoille
 - eri asemissa & maissa [eri tahtiin](#), vaihtelevin strategioin
- Uudenlaisten työkuultuurien kehittyminen
 - ns. uuden polven [tietotyöntekijät](#) edelläkävijöinä
- Kilpailun ja [suorituspainneiden](#) jatkuva kasvu
 - work/life balance inhimillistämisen [perustavoitteeksi](#)
- Joustavat työjärjestelyt
 - monia [muotoja](#)
 - etätyöstä aika&paikkariippumattoman työn visioihin
- Kohti uudenlaisia työuramalleja
 - vakinaisista työurista alati uusiin projekteihin
- Kulttuuriset vaikutukset, jaot voittajiin ja häviäjiin
- Edunvalvonnan muuttuvat haasteet
 - perinteiset keinot eivät välttämättä enää toimi

Suomen asema muutoksessa

- Suomi ollut monin tavoin kehityksen polttopisteessä
 - maamme oli työpaikkakilpailun suurten häviäjien joukossa 90-luvun alussa
 - Nokian vetoavulla uuden talouden [edelläkävijäksi](#) Euroopassa
 - kasvu heijastui myös työllisyyskehitykseen: runsaasti hyviä työtilaisuuksia etenkin kasvukeskuksissa
- Muutoksen hallinnan ongelmat olleet niinikään suuria
 - koulutus- ja työmarkkinajärjestelmän mukautumiskyky joutunut koetukselle
 - merkittävä osa korkealle kohonneesta työttömyydestä muuttunut rakenteelliseksi
 - uusien kilpailupaineiden kehittyminen Suomen lähialueilla

Murroksen jälkeen

- Taloushistorian suurimman finanssikuplan puhkeaminen
 - osakekurssien laskusta uuteen taantumahan ja terrorisminvastaiseen sotaan
 - maailmantalous edennyt sittemmin uuteen kasvuun
 - kasvu sinänsä vahvaa, mutta ilman 90-luvulle tyypillistä optimismia
 - alhainen korkotaso tukena, kehitys edelleen monien epävarmuustekijöiden sävyttämää
 - Suomi ja Eurooppa jääneet selkeästi uuden nousun perässätulijoiksi
- Mikä on nykyisen kasvun luonne?
 - USA:n kuluttajat sekä Kiinan ja Intian tuottajat keskeisimpinä liikevoimina
 - globaali kysyntä aivan liian kapealla pohjalla käytettävissä oleviin resursseihin nähden

Millaista haastetta uusi työpaikkakilpailu merkitsee?

- Muutoksen nopeus & mittakaava yllättänyt kaikki
 - koulutetun työvoiman lisääntynyt tarjonta eri puolilla
 - ulkoistamisen logistiikka saatu hyvään kuntoon
- Kehityksen näköalat jatkossa
 - väestökehityksen erot [eri alueilla](#)
- Euroopan lähtöasemat
 - USA:n uusi talous perustunut jo pitkään osaajien maailmanlaajuiseen rekrytointiin
 - Eurooppa ja sen yliopistot kaukana jäljessä
 - Suomi vasta [lähtökuopissa](#)
- Miten käy Lissabonin strategian?
 - nykyedellytyksin Eurooppa ajautuu yhä kauemmas vuoden 2010 tavoitteista
 - uudelleenarvioinnit ovat tarpeen

Uhkista mahdollisuuksiin

- Moni pelkää nykyisin [työpaikkansa säilymistä](#)
- Mistä globalisaation nykyvaiheessa on loppujen lopuksi kyse?
 - maailmalla tänään käytettävissään voimavarat suuremman hyvinvoinnin tuottamiseen kuin koskaan ennen
 - entistä useammat ihmiset tietävät mitä heiltä puuttuu
 - kysynnän pohja liian kapea & eriarvoisuudet liian syviä, voi johtaa sosiaalisiin jännityksiin
- Entä jatkossa?
 - C Perezin mukaan olemme etenemässä teknologisessa murroksessa huumasta kohti [uutta synergiaa](#)
 - vaihe jolloin kapitalismi ['on parhaimmillaan'](#)
 - ei voi toteutua ilman jonkinasteista uudelleenjakoa ja kysynnän maailmanlaajuista kasvua

Euroopan ja Suomen asema

- Työpaikkojen lisääntyvä siirtyminen pois Suomesta ja EU:sta väistämätöntä
- Eurooppa voi näyttää taantuvailta maanosalta
- Tilanteen voi nähdä toisinkin
 - Eurooppa vauras maanosa jonka pääomia ja poliittisia aloitteita tarvitaan globaalitalouden kasvun vauhdittamiseksi
 - kasvu edesauttaa hyvinvointiyhteiskunnan rahoitusta
 - uusi globaali keskiluokka arvostaa eurooppalaisia laatuotteita
 - turvallisuus & korkea elämän laatu tärkeitä sijaintietuja tulevaisuudessa
 - Eurooppa - ja Suomi - voivat menestyä osaajista käytävässä kilpailussa
- Kyse on siitä miten osaamme käyttää mahdollisuutemme hyväksi

Yhteenveto

- Olen eritellyt globaalin työpaikkakilpailun näköaloja *hyvin* laajassa perspektiivissä
- Terveystieteiden atk-päivillä pohditaan terveydenhuoltomme uudistumista konkreettisella tasolla
- Suomen selviytymisstrategioiden painopiste siirtymässä ICT:n tuottamisesta sen soveltamiseen eri aloilla
- Hyvinvointipalvelujen e-strategiat ovat monin tavoin avainasemassa
- Toivotan menestystä ja optimistista henkeä päivillenne!